

# Soudobé dějiny v dějepise

*empirická data o výuce a jejich interpretace*

FF MU 2017

# Program

1. **Jak zkoumat a kde jsou data?**
2. **Problémy a jejich důsledky**
3. **Stav výuky soudobých dějin: 1995 a 2012**
4. **Obraz učitele: stereotypy a realita podle šetření 2012 (ÚSTR)**
5. **Výuka soudobých dějin ve světle průzkumu 2012**

# Zdroje ke stavu výzkumu soudobých dějin

- Osobní zkušenost
- Sociologické šetření
- Výzkum učebnic
- Dílčí data mezinárodních výzkumů (TALIS, Youth and History)
- Oborové weby a diskuse
- Youtube

K čemu je (Vám) výzkum?

A k čemu by mohl být?

Jaké problémy by měl reflektovat?

Jak jsou výzkumy využívány?

# Typy výzkumů

Respondent: Žáci X obecná populace X učitelé (/žáci i učitelé)

Systematické (žádný; opakování Jeden svět na školách a výzkum stereotypů /Naše společnost)

X

Jednorázové (cross-section)

Kvalitativní (Šubrt a Pfeifferová 2009, Gracová a Labischová a ČŠI 2016)

X

Kvantitativní (ostatní)

Dějepis/historie/výuka hlavním tématem

X

Okrajové téma/výzkum dílčího aspektu (stereotypy, evropanství, školní výuka atp.)

# Významné zdroje dat

- Mládež a dějiny (1995)
- Výzkum historického vědomí (Šubrt, Pfeiferová; 2009; Šubrt a Vinopal 2011)
- Výzkum aktuální podoby výuky dějepisu na základních a středních školách (Gracová; 2005-2006)
- Člověk v tísní (2009, 2012, 2014)
- Česká školní inspekce 2016

Doplňkové zdroje:

?????

# Problémy 1

## **Sbírání dat**

- nejen počet respondentů, ale i jejich výběr (response rate a správné kvóty)
- Vliv tazatele

## **Práce s daty**

- Dodržení stanovené hladiny významnosti (u výběrových šetření)
- Explicitní otázky, nejen „brouzdání“ (explorative description)

## **Reportování o datech**

- Chybějící technické informace
- Nejasné odkazování na zdroje (chybí linka operace/text)

# Problémy 2

## Interpretace výsledků

-Nadinterpretace

“...je třeba vycházet ze dvou premis. Za první - toto období [komunistický režim z hlediska středoškoláků ] představuje z jejich pohledu vzdálenou minulost, která k jejich životu nemá vztah. Za druhé - od svých rodičů nedostávají žádné anebo jen velmi kusé, anekdotické informace o této době, zkrácené navíc jejich tehdejšími mládími.”

“Výkyvy procent, která vyjadřují kritiku minulého režimu, jsou tak mnohým více výsledkem nedostatečné přesvědčivosti školní výchovy a vzdělávání...”

Jan Urban in ČvT 2012



# Problémy 3

## **Chybný interpretační rámec**

-deklarace (učitelů a studentů)

tj. nejasný vztah ke „skutečné praxi“ a  
obežřetnost čtenáře

# Stav výuky a kontext

# Mládež a dějiny 1995: hlavní zjištění I

- Českým učitelům chybí jasná interpretace historie (není jen východní záležitostí)
- Malá hodinová dotace je pocíťována jako důležitá překážka

## Kvalita výuky

Tradiční metody souvisejí s autoritářstvím a tradicionalismem učitelů

Tradiční metody korelují s vyšším zájmem žáků

**PROČ?**



# Mládež a dějiny 1995: hlavní zjištění I

- Historie není mrtvá- nejvyhraněnější v Evropě
- Hlavní charakteristika historie: množství poučných příkladů o tom, co je dobré a co špatné (souhlas 62%)
- Cíle studia historie
  - znalosti (nadprůměrné preference)
  - pochopení přítomnosti (nevyhraněné)
  - orientace v budoucnosti (slabá preference)
- Typ výkladu
  - Učebnice silně nebaví (nejsilnější averze)
  - Historické prameny naopak baví
- Hodnocení učitele
  - NEJLEPŠÍ (velmi špatné není; špatné jen 2%; 57% velmi dobré)

# Stav výuky soudobých dějin

- 1593 respondentů- učitelé dějepisu ZŠ a SŠ
- sběr květen 2012 (on-line dotazník; provedlo Factum Invenio)
- Témata dotazníku: Výuka dějepisu, učitelé, kontext výuky, žáci a jejich rodiny
- Zveřejnění závěrečné zprávy v listopadu 2012
- Kompletní data v roce 2013 (ČSDA)

# Obraz učitelů I

- **Období po roce 1945 se neučí.**
- Vůči **inovativním metodám** výuky panuje mezi učiteli **nepřekonatelný odpor.**
- Učitelé **nic** pro svůj další **rozvoj** nedělají.
- Učitelé se **bojí aktualizovat** a provazovat tak historickou látku se současným světem.

# Obraz učitelů II

- Učitelům chybí **jasnější výklad minulosti**.
- Dějepis má **nedostatečnou časovou dotaci**.
- Hlavním **cílem** pro většinu učitelů je **naučit děti fakta**.

# Obraz učitelů- odpovědi I

Učitelé se bojí aktualizovat a provazovat tak historickou látku se současným světem.

Hlavním cílem je pro většinu učitelů naučit děti fakta.

Jak často přihlížíte ve struktuře výuky k aktuálním událostem?  
(Údaje v %)



Kterou z uvedených položek považujete za nejdůležitější?  
(údaje v %)



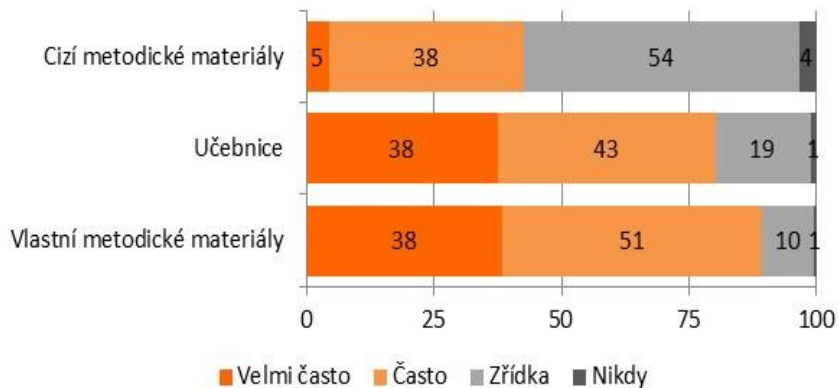
Stav výuky soudobých dějin  
(ÚSTR)



# Obraz učitelů- odpovědi II

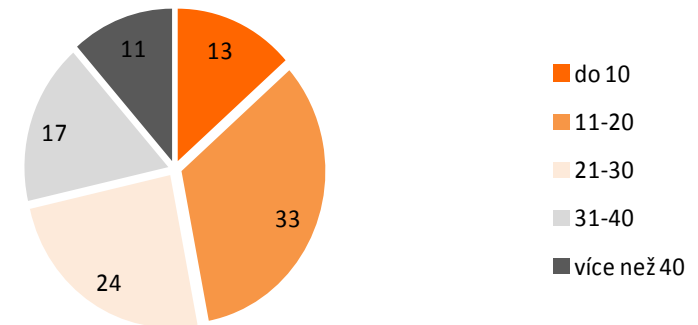
## Učitelé pro svůj další rozvoj nic nedělají.

Jak často využíváte uvedené materiály při výuce dějepisu?  
(Údaje v %)



## Období po roce 1945 se neučí (např. protože se učitelé bojí vlastní minulosti)

Kolik hodin výuky věnujete ročně výuce moderních dějin?  
(Údaje v %)



- Průměrně 28 h

# Obraz učitelů- odpovědi III

Učitelé pro svůj další rozvoj nic  
nedělají.

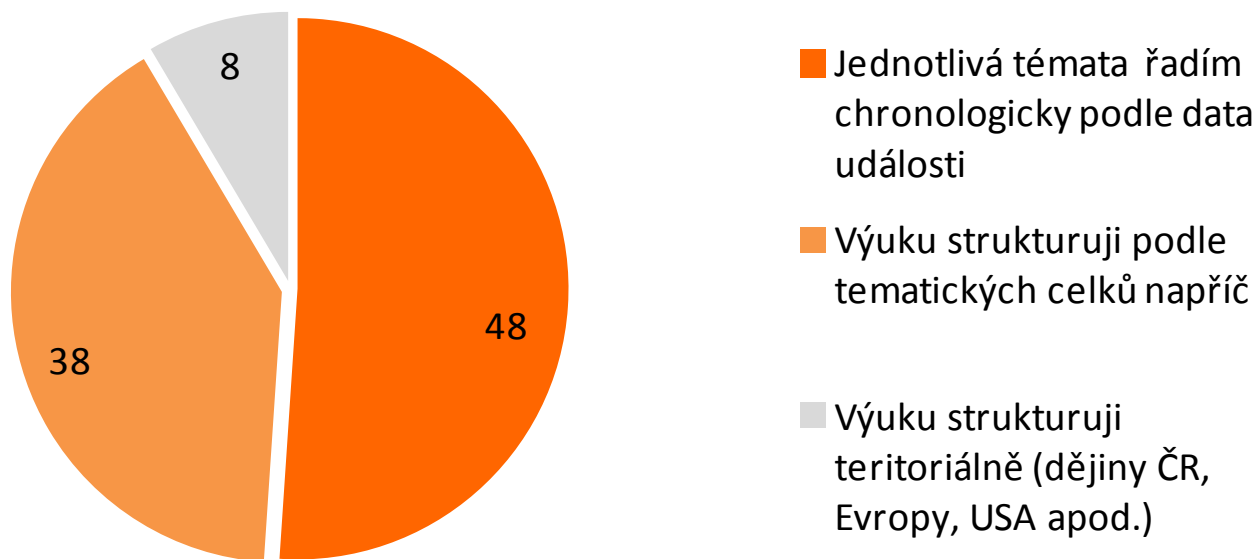
Kurzy/semináře za poslední tři roky	
	%
Žádný	14
1	12
2	17
3	17
4	7
5	12
6	7
7	2
8	3
9	1
10+	4

**Další stereotypy?**

# Podoby výuky I

**Jakým způsobem řadíte témata při výuce dějepisu?**

*(Údaje v %)*



## Podoby výuky II

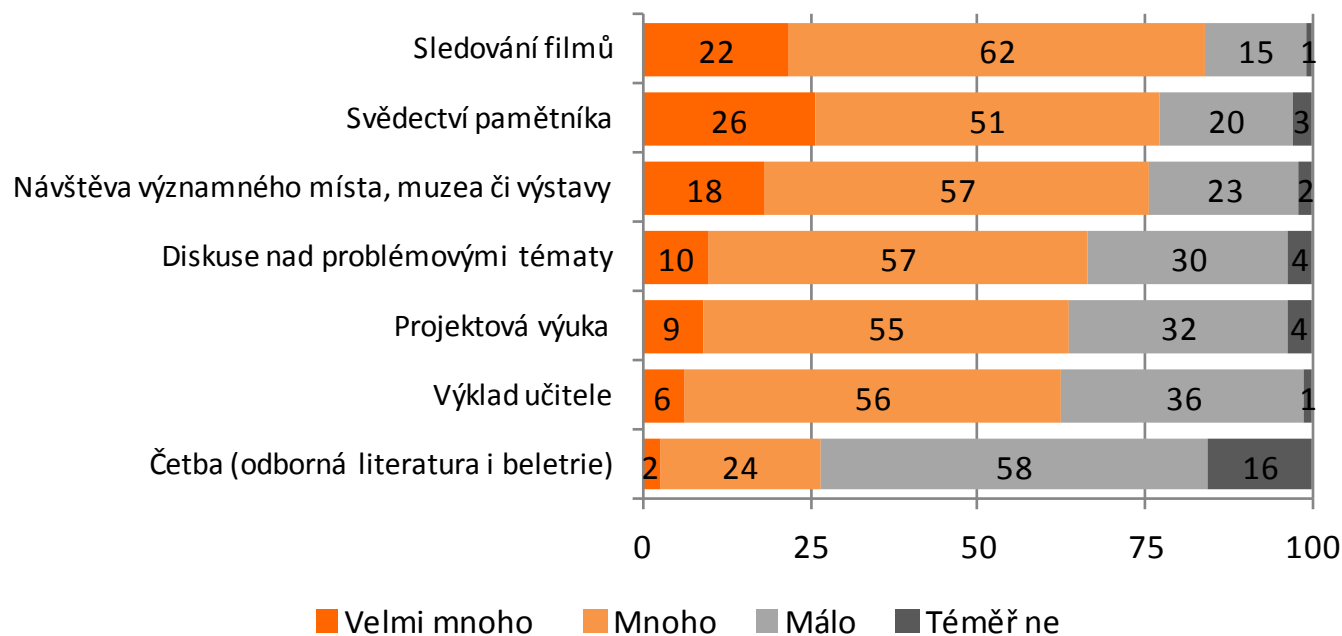
Preferování výkladu konfliktních versus konsensuálních témat	%
Preferuji konfliktní témata	53
Preferuji témata, nad jejichž hodnocením se odborníci shodují	47

- Jasná interpretace minulosti již není jednoznačně preferována.

# Podoby výuky III

## Co žáky nejvíce motivuje k zájmu o minulost?

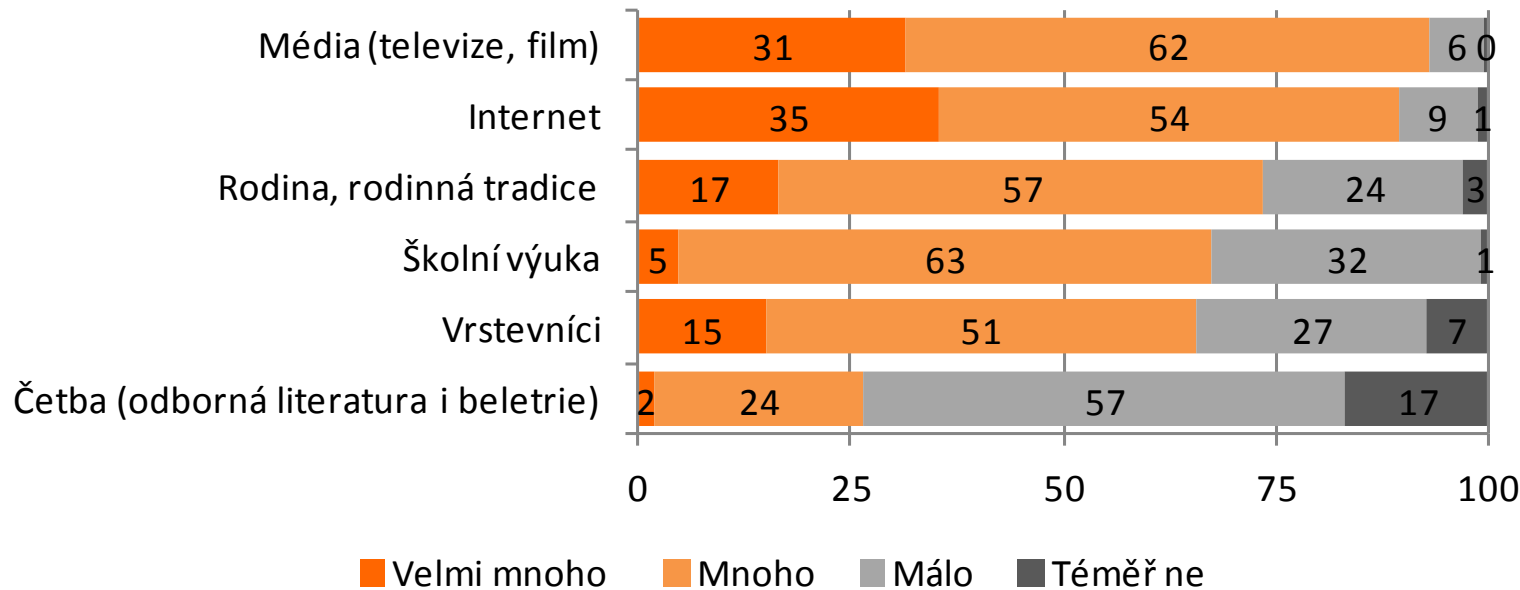
(Údaje v %)



# Zdroje historického vědomí

Jak jednotlivé položky ovlivňují podle Vás představy žáků o minulosti?

(Údaje v %)



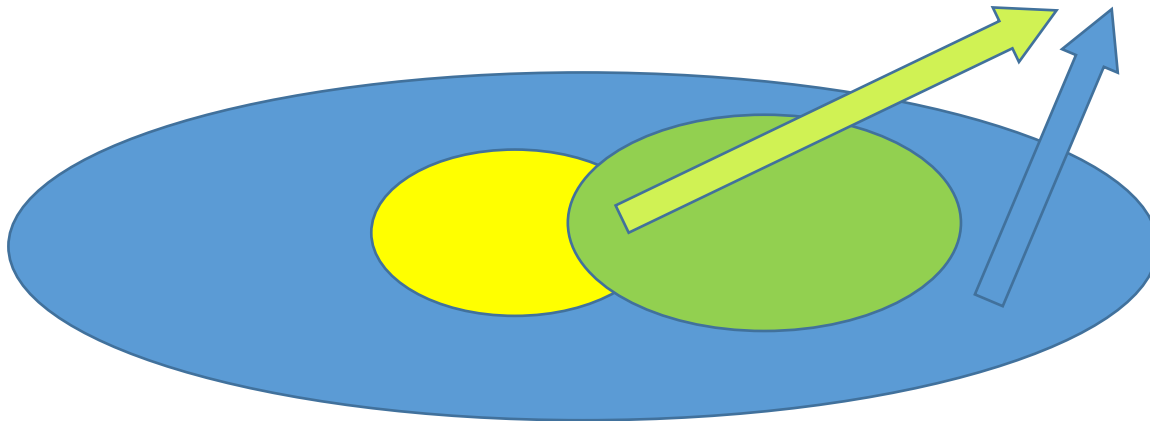
# Další náměty

- Typologie učitelů (základní styly/koncepce výuky)
- Rozdíly mezi typy škol
- Práce s výukovými pomůckami
  
- Vaše náměty?

# Typologie učitelů

- Postup

- 1) Definice typů na základě stereotypu (typ chování) a objektivní kategorie
- 2) Konstrukce typu a jejich zastoupení mezi učiteli
- 3) Vzájemné testování typů (rozdíl „koncentrace“)





# Kvantitativní zpracování dotazníku

- Porovnání podílu jednotlivých typů v celém souboru

VS

Podíl v určité skupině (typ/charakteristika)



Hledání významných vlastností skupiny



# Výsledky I

- Mezi hodnotově konzervativními učiteli je vysoký podíl „zatížených“ (služebně starších).
- Učitelé „zatížení“ působením v komunistickém režimu nevykazují v ostatních vlastnostech významné odchylky od celého souboru.
- Inovátoři se vyskytují častěji mezi služebně mladými učiteli.
- Mezi hodnotově konzervativními učiteli je výrazně nižší podíl „mladých“.
- Hodnotově konzervativní učitelé mají jasnější rozvrh výuky a lépe ho dodržují.

## Výsledky II

- Pasivní učitelé si více váží faktografie, z většiny nevyužívají inovativní metody (a také naopak).
- Výklad založený na konsenzuálním pojetí historie spíše preferují „zatížení“, zatímco mladí učitelé se konfliktním tématům nevyhýbají.

# Seznam literatury

- [www.ustrcr.cz/data/vyzkum-vyuky](http://www.ustrcr.cz/data/vyzkum-vyuky)
- Borries, Bodo von, a Magne Angvik, ed. *Youth and history: a comparative european survey of historical and political attitudes among adolescents*. Hamburg: Körber-Stiftung, 1997.
- Česká školní inspekce. 2016. *Výuka Soudobých Dějin Na 2. Stupni Základních Škol a Na Středních Školách, Tematická Zpráva*. Praha.
- Gracová, Blažena, and Denisa Labischová. 2012. "Současná Teorie a Praxe Dějepisného Vzdělávání Na Školách." *Pedagogická Orientace* 22 (4): 516–43. doi:10.5817/PedOr2012-4-516.
- Gracová, Blažena. „Empirické výzkumy v didaktice dějepisu u nás, jejich potřebnost a význam“. In: *IX. sjezd českých historiků: Pardubice 6.-8. září 2006*, editoval Jaroslav Pánek, 97–113. Praha: Sdružení historiků České republiky (Historický klub 1872) ve spolupráci s Fakultou filozofickou Univerzity Pardubice a Filozofickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2008.
- Gracová, Blažena. „Poznatky z Výzkumu aktuální podoby výuky dějepisu na základních a středních školách“. In: *Historie a škola VI.: Klíčové kompetence a současný stav vzdělávání v dějepise; seminář ke koncepci výuky dějepisu a občanské nauky na základní a střední škole zorganizovaný MŠMT v Telči ve dnech 15.-16. října 2007*. Praha: Pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vydala Albra, 2007.
- *Jeden svět na školách- Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách 2012 včetně porovnání s rokem 2009*. Člověk v tísni, 2009. [http://www.jedensvetnaskolach.cz/test/File/DOTAZNIKOVE\\_SETRENI\\_STREDOSKOLACI\\_JSNS\\_2012.pdf](http://www.jedensvetnaskolach.cz/test/File/DOTAZNIKOVE_SETRENI_STREDOSKOLACI_JSNS_2012.pdf).
- *Jeden Svět Na Školách- Zpráva O Dotazníkovém Šetření Na Středních Školách Z Roku 2014 Včetně Porovnání S Rokem 2012 a 2009*. 2015. Člověk v tísni. [http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnspdfs\\_249.pdf](http://www.jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnspdfs_249.pdf).
- Klíma, Bohuslav. *Mládež a dějiny: publikace výsledků mezinárodního dotazníkového šetření a výzkumu historického vědomí adolescentů se zaměřením na Českou republiku*. Brno: CERM, 2001.
- Labischová, Denisa, a Blažena Gracová. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Vyd. 1. Scripta Facultatis philosophicae Universitatis Ostraviensis. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2008.
- Leeuw-Roord, Joke van der, ed. *The state of history education in Europe: challenges and implications of the „Youth and history“-survey*. Hamburg: Körber-Stiftung, 1998.
- Pinkas, Jaroslav. „Historické (po)vědomí gymnazistů“. In: *Film a dějiny* (ed. Petr Kopal), Praha: ÚSTR, 2005.
- Šubrt, Jiří, a Štěpánka Pfeiferová. „Pohled na historické vědomí obyvatel České republiky prizmatem kvalitativní metodologie“. In: *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: teorie a výzkum*, 59–70. Vyd. 1. Historická sociologie. Kolín: Nezávislé centrum pro studium politiky, 2010.

# Děkujeme za pozornost

[vojtech.ripka@ustrcr.cz](mailto:vojtech.ripka@ustrcr.cz)

Dejepis21.cz

Socialismrealised.cz